

کاوش موانع و راهکارهای مشارکت والدین در مراکز پیش دبستانی

سیده فاطمه موسوی زاده^۱ • دکتر علی بیرمی پور^۲ • دکتر غلامحسین رحیمی دوست^۳ • شیدا اچرش^۴

چکیده:

هدف از این مطالعه موردی کیفی، بررسی ادراکات مربیان از موانع مشارکت والدین شهر اهواز در مراکز پیش دبستانی بود. سؤالات پژوهش بر شناسایی موانع مشارکت والدین از دیدگاه مربیان و پیشنهاد راه‌حلهای مناسب برای رفع این موانع ادراک شده، متمرکز بود. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی است که به شیوه مطالعه موردی چندگانه انجام شده است. در این پژوهش هشت مربی مراکز پیش دبستانی شهر اهواز شرکت کرده‌اند که به روش نمونه‌گیری هدفمند (از نوع موارد مطلوب) انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از روش مصاحبه کانونی با مربیان، مصاحبه فردی، سؤالات پیگیری و بررسی اسناد استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها شامل کدگذاری باز، محوری و انتخابی بوده است. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌ها، موانع مشارکت والدین در آموزش فرزندان، مضمونهای «درک مفهوم مشارکت و مداخله والدین از نگاه مربیان»، «تعاملات اولیا و مربیان»، «انتظارات مربیان از اولیا»، «موانع مشارکت از نگاه مربیان»، «آگاهی مربیان و والدین از اهمیت مشارکت»، «سطح سواد و آگاهی والدین از مسائل آموزشی» و «نوع روابط و مشارکت والدین» استخراج شدند. مربیان نیز راه‌حلهایی در زمینه موانع مشارکت در قالب مضمونهای «افزایش ارتباط و تعامل مربیان با والدین»، «تشکیل جلسات و کارگاهها و گزارش ماهیانه مربیان به والدین در جلسات اولیا و مربیان»، «دریافت انتقادات والدین» و «تحقق خواسته‌های به حق آنها»، «مسئولیت‌پذیری والدین در قبال فرزندان»، «دقت والدین در توجه به زمان و شیوه حمایت از فرزندان خود» و «نقش مرکز پیش دبستانی در آموزش والدین» ارائه کردند. توجه به موارد فوق می‌تواند در بهبود وضعیت مشارکت والدین و در نهایت پیشرفت تحصیلی نوآموزان مفید باشد.

کلیدواژگان: موانع مشارکت والدین، راهکارهای مشارکت والدین، مراکز پیش دبستانی، فرایند یادگیری، نوآموزان پیش دبستانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۳۰

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول).

E-mail: a.beiramy@scu.ac.ir

۳. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

۴. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

■ بیان مسئله

پژوهشها نشان می‌دهند که بخش اعظم نگرشهای کسب شده در دوران کودکی، شخصیت، دیدگاهها و بنیادهای اعتقادی، اخلاقی، ارزشی و علمی کودکان در بزرگسالی را شکل می‌دهد. طبق آمار منتشر شده از سوی مدیرکل دفتر پیش‌دبستانی وزارت آموزش و پرورش کشور، از سال ۱۳۹۱ به بعد افزایش حضور کودکان در دوره‌های پیش‌دبستانی مشهود بوده است. هم‌اکنون این نرخ به بیشترین میزان خود طی چند سال گذشته رسیده است، به طوری که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ یک میلیون و ۵۰۰ نوآموز در دوره پیش‌دبستانی حضور داشته‌اند (روزنامه ایران، ۱۴۰۱) که این پوشش گسترده بیانگر اهمیت توجه مسئولان نظام تربیت به نیازهای این دوره است.

والدین در نقش نخستین مربیان کودکان مسئولیتی خطیر را در تربیت فرزندانشان دارند. در این راستا، مراکز پیش‌دبستانی با جلب مشارکت والدین در آشناسازی آنان با برنامه‌های آموزشی می‌توانند زمینه تربیت مطلوب کودکان را فراهم نمایند (بیرمی‌پور و عسکری، ۱۳۹۷). باید توجه کرد که بسیاری از مهارت‌ها در اولین سالهای زندگی با سهولت بیشتری فراگرفته می‌شود. این امر ایجاب می‌کند که همگام با رشد کودک، دو گروه دست‌اندرکار، یعنی والدین و مربیان همکاری بیشتری داشته باشند تا فراگیری کودکان بهتر انجام شود. بر همین اساس، لزوم توجه به همه ابعاد و نیازهای تربیتی کودکان موجب شده که مشارکت والدین و مربیان در سالهای اخیر ابعاد گسترده‌تری پیدا کند (وفادار و جوان بخت اول، ۱۳۸۳).

یکی از مسائل بارز در زمینه مربیان و والدین، عدم برقراری ارتباط آنها با یکدیگر است (ناپف و سوئیک^۱، ۲۰۰۷؛ اسمریکا و کوهن - وگل^۲، ۲۰۰۱). اسناد یونسکو (۲۰۰۰) به نقل از هندرسون و مپ^۳، ۲۰۰۲) نیز نشان می‌دهد که نظام تربیت رسمی و عمومی برای محقق کردن اهداف خود به تنهایی قادر به تأمین منابع نیست و نیازمند همسوسازی و مشارکت فعال خانواده‌هاست. از این رو، تداوم نقش تربیتی خانواده در تربیت، تکمیل‌کننده رسالت نظام تربیت رسمی و عمومی است. به طور کلی، ذات آموزش و پرورش، مشارکت تمام عناصر دخیل در فرایند یاددهی - یادگیری را طلب می‌کند (صمدی و رضایی، ۱۳۹۰).

در الگوهای پیش‌دبستانی مانند الگوهای والدورف^۴، مونته‌سوری^۵، های اسکوپ^۶، به ویژه در الگوی رجیو امیلیا^۷، بر نقش والدین و مشارکت آنها در فرایندهای یاددهی - یادگیری در دوره پیش‌دبستانی بسیار تأکید شده است. همچنین، در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، در فصل اول به ارتقای

1. Knopf & Swick
2. Smrekar & Cohen-Vogel
3. Henderson & Mapp
4. Waldorf
5. Montessori
6. High Scope
7. Reggio Emilia

جایگاه و نقش تربیتی خانواده و مشارکت اثربخش آن با نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، تقویت و نهادینه‌سازی مشارکت اثربخش و مسئولیت‌پذیری مردم، خانواده و نهادهای اقتصادی، مدیریت شهری و روستایی و بنیادهای عام‌المنفعه در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی (هدفهای کلان ۵، ۲، ۳ و ۷) تأکید شده است. به علاوه، در راهکار ۴/۴ به افزایش میزان مشارکت خانواده در فعالیتهای آموزشی و تربیتی مدرسه، برگزاری دوره‌های آموزشی اثربخش، ارائه خدمات مشاوره‌ای به خانواده‌های آسیب‌پذیر و آسیب‌زا برای همسوسازی اهداف و روشهای تربیتی خانواده و مدرسه نیز اشاره شده است. اما مسئله کنونی این است که در نظام آموزشی کشور اغلب نقش خانواده کمتر از آن است که انتظار می‌رود و بنا به دلایلی در کوششهای والدین آن تلاش عمده که به اهداف مشخص تربیتی متوجه باشد، تقریباً جایی ندارد و بعضی از والدین تصور می‌کنند که کار تربیت را باید به مدارس واگذار کرد (شیربگی و همکاران، ۱۳۹۱). به نظر می‌رسد در آموزش و پرورش سازوکارهای جلب مشارکتهای علمی و تخصصی والدین به شکلی نظام‌مند وجود ندارد و هرچا سخن از مشارکت والدین و مربیان به میان می‌آید، ذهن مخاطب ناخودآگاه به سمت مشارکت مالی آنان معطوف می‌شود و سایر ابعاد مشارکت، شاید نزد مسئولان و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت هنوز مغفول واقع شده است (شورای طرح و برنامه دفتر جذب مشارکتهای والدین؛ به نقل از دهدار، ۱۳۹۸).

اپشتاین^۱ (۱۹۹۵) چارچوبی از مشارکت والدین را تهیه و در آن شش مورد از انواع مشارکت والدین را بیان کرده است که سبب تقویت فعالیتهای آنها می‌شوند. این موارد عبارتند از: ۱. فرزندپروری که شامل ابتدایی‌ترین وظایفی است که والدین در قبال فرزند خود انجام می‌دهند؛ ۲. برقراری ارتباط با مدرسه به این صورت که والدین و مدرسه از پی ارتباط متوالی که با یکدیگر دارند، اطلاعات خویش را در زمینه کودک به یکدیگر منتقل می‌کنند تا با دانش بیشتری در مورد کودک انجام وظیفه کنند؛ ۳. شرکت در فعالیتهای داوطلبانه‌ای که والدین می‌توانند در محیط مدرسه انجام دهند تا اکثر نیازهای مدرسه با تواناییهای والدین رفع شود؛ ۴. یادگیری در خانه امکان کمک به انجام دادن تکالیف مدرسه و فعالیتهایی را برای مشارکت خانواده‌ها با فرزندان در محیط خانه و با افراد دیگر فراهم می‌کند؛ ۵. مشارکت در تصمیم‌گیریها که شامل فعالیتهای مرتبط با برنامه درسی و ایفای نقش در اداره مدرسه می‌شود و ۶. همکاری با جامعه که شامل هماهنگ کردن منابع و خدمات جامعه و به‌طور کلی کمک گرفتن از همه کسانی است که به نحوی بر یادگیری و رشد کودک اثرگذارند.

در نظریه برونفن‌برنر^۲ (۱۹۷۹) روابط خانواده و مدرسه یک نظام میانی مهم تلقی می‌شود. مربیان باتجربه به اهمیت و درگیر کردن والدین در آموزش کودکان واقف‌اند. در یک مطالعه زمینه‌یابی مربیان کمک والدین را به‌منزله نخستین گام در پیشرفت آموزشی کودک دسته‌بندی کرده‌اند. با این حال،

1. Epstein
2. Bronfenbrenner

مدارس و مراکز آموزشی معمولاً برای مشارکت والدین برنامه‌های مؤثری را به کار نمی‌بندند (اپشتاین، ۱۹۹۵؛ به نقل از بیابانگرد، ۱۳۹۰). نداشتن درک درست مربیان از مشارکت خانواده سبب عدم مشارکت والدین می‌شود که این امر بسیار نگران‌کننده (بیکر^۱ و همکاران، ۲۰۰۷) و نیازمند مطالعه بیشتر است. به‌طور کلی مشارکت والدین در آموزش پیش‌دبستانی ریشه‌هایی عمیق در فرهنگ و نظام آموزشی دارد. مثلاً تجارب کشور ژاپن در این زمینه نشان داده که در این کشور تأکید بسیار بر مشارکت والدین در آموزش فرزندان، به‌ویژه در سالهای پیش‌دبستانی، شده است. انجمنهای اولیا و مربیان^۲ ژاپن نقشی مهم در ترویج همکاری میان والدین و مربیان پیش‌دبستانی دارند. این انجمنها اغلب رویدادهایی را سازماندهی می‌کنند که هدف آنها افزایش مشارکت والدین (مانند برگزاری جشنواره‌های مدرسه، کارگاهها و فراهم کردن فرصتهای امور داوطلبانه) است. علاوه بر این، انتظار فرهنگی برای مشارکت فعال والدین در آموزش فرزندان، مانند شرکت در جلسات اولیا - مربیان و حمایت از یادگیری فرزندان خود در خانه وجود دارد. دولت نیز اقدامات مشارکت والدین در آموزش پیش‌دبستانی را به‌عنوان بخشی از تلاشهای گسترده‌تر برای تقویت همکاری بین خانواده و مدرسه و بهبود نتایج آموزشی پشتیبانی می‌کند (انجمن ملی آموزش کودکان خردسال^۳، الف و ب، ۲۰۲۲). در مالزی نیز، مشارکت والدین در آموزش پیش‌دبستانی در سالهای اخیر توجه بیشتری را به دلیل شناخت اهمیت رشد کودکان به خود جلب کرده است. اقدامات مشارکت والدین در پیش‌دبستانیهای مالزی شامل فعالیتهایی مانند کارگاههای آموزشی برای والدین، جلسات و رویدادهای مشارکت خانوادگی است. در چین نیز، مشارکت والدین در آموزش پیش‌دبستانی تحت تأثیر سنتهای فرهنگی و سیاستهای دولتی جهت ترویج رشد کودکان قرار دارد. مشارکت والدین در پیش‌دبستانیهای چین شامل فعالیتهایی مانند برگزاری کنفرانسهای اولیا - مربیان، برنامه‌های داوطلبانه والدین و کارگاههای آموزشی والدین است. با این حال، ماهیت و میزان مشارکت والدین ممکن است به ویژگیهایی مانند تفاوت شهری - روستایی و وضعیت اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی، وابسته باشد (آلنا جبار^۴، ۲۰۱۰).

برقراری روابط مثبت والدین با مراکز پیش‌دبستانی موجب تربیت مطلوب و پیشرفت تحصیلی کودک می‌شود (فلچر^۵ و همکاران، ۲۰۰۹؛ بیرمی‌پور و عسکری، ۱۳۹۷ و شیربگی و همکاران، ۱۳۹۱). به علاوه، موقعیت اجتماعی - اقتصادی والدین از عوامل مؤثر در تعامل والدین با مراکز پیش‌دبستانی است (آدلر - بیدر^۶ و همکاران، ۲۰۱۸ و پاسیونه^۷، ۲۰۰۳). همچنین، میزان مشارکت والدین بیش از هر متغیر دیگری از عامل روانی تأثیر پذیرفته و باعث کاهش مشکلات رفتاری کودکان شده است

1. Baker
2. PTAs
3. National Association for the Education of Young Children
4. Allena Jabar
5. Fletcher
6. Adler-Baeder
7. Pacione

(یوکاس^۱ و همکاران، ۲۰۱۹؛ قاسم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳؛ شایق و همکاران، ۱۴۰۰؛ شوکت پورلطفی، ۱۴۰۱؛ محمدزاده و همکاران، ۱۴۰۱؛ اشرفی‌نیا و همکاران، ۱۴۰۱ و عباسی و همکاران، ۱۴۰۱).
بررسی‌های انجام شده نشان دادند پژوهشی که به‌طور خاص به بررسی مشارکت والدین در دوره پیش‌دبستانی پرداخته باشد، در دسترس نیست. به‌علاوه بیشتر مطالعات انجام شده در زمینه مشارکت والدین به روش کمی و در مقطع ابتدایی بوده است و پژوهشی که این موضوع را در دوره پیش‌دبستانی و به روش کیفی بررسی کرده باشد، در دسترس نیست، بنابراین این پژوهش قصد دارد به‌صورت کیفی و با روش مطالعه موردی به کاوش درباره سؤالات ذیل بپردازد:

۱. از دیدگاه مربیان مراکز پیش‌دبستانی موانع مشارکت والدین در فرایندهای یاددهی - یادگیری

چیست؟

۲. از دیدگاه مربیان مراکز پیش‌دبستانی چه راهکارهایی برای رفع موانع مشارکت والدین در

فرایندهای یاددهی-یادگیری وجود دارد؟

■ روش پژوهش

رویکرد این پژوهش، کیفی و روش آن از نوع مطالعه موردی چندگانه است. مطالعه موردی به چند دلیل بهترین روش برای این مطالعه است. اولین مورد، نوع سؤالاتی است که در این پژوهش به‌صورت چرا؟ و چگونه؟ پرسیده می‌شوند (ین^۲، ۲۰۱۸). معیار بعدی برای انتخاب این روش میزان کنترل پژوهشگر بر رویدادها و پدیده‌های مورد مطالعه است. هنگامی که پژوهشگر هیچ کنترلی بر رویدادها و پدیده‌های مورد مطالعه نداشته باشد، استفاده از رویکرد مطالعه موردی انتخابی منطقی است (ین، ۲۰۱۸). همچنین مطالعه موردی امکان بررسی عمیق یک موضوع یا پدیده را با استفاده از انواع گوناگون داده‌های گردآوری شده از جمله مصاحبه، مشاهدات و بررسی اسناد فراهم می‌کند (کرسول و پات^۳، ۲۰۱۷) و به این ترتیب امکان ایجاد فضایی برای دیدگاه شرکت‌کنندگان در این مطالعه فراهم می‌شود. از این گذشته، در مطالعه موردی ارتباطی عمیق میان پژوهشگر و بستر پژوهش فراهم می‌شود (مریام^۴، ۲۰۰۲). از این رو، به‌دلیل ماهیت پژوهش و اهمیت دستیابی به داده‌های متنوع، از روش مطالعه موردی چندگانه استفاده شده است تا از هر سه ابزار مصاحبه، مشاهده و بررسی اسناد برای دستیابی به داده‌های عمیق به منظور درک بهتر و دقیق‌تر موضوع استفاده شود.

انتخاب شرکت‌کنندگان به روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع موارد مطلوب انجام شده است. تعداد رایج نمونه‌ها برای مطالعه موردی چندگانه به‌طور مستقیم به موضوع و هدفهای پژوهش و میزان

1. Ucus
2. Yen
3. Creswell & Poth
4. Merriam

پیچیدگی موضوع پژوهش بستگی دارد. معمولاً چندین مورد در مطالعه موردی جمعی بررسی می‌شوند. برای مثال وقتی که یک تحلیل نسبتاً عمیق از هر مورد لازم است یا وقتی که منابع محدودند، ممکن است دو یا سه مورد بررسی شوند. هنگامی که نیازی به بررسی عمیق وجود ندارد یا منابع بیشتری در دسترس‌اند، مطالعه موردی جمعی با حدود ده مورد رایج است (ین، ۲۰۱۸)، بنابراین، نمونه آماری در این قسمت از پژوهش، هشت نفر از مربیان پیش‌دبستانی شهر اهواز بودند که حداقل سه سال سابقه کار و دارای مدرک تحصیلی کارشناسی مرتبط با آموزش پیش‌دبستانی بودند. برای گردآوری داده‌ها از یک مصاحبه گروه‌های کانونی با چهار نفر شرکت‌کننده و مصاحبه فردی با چهار شرکت‌کننده دیگر استفاده شد. سؤالات نیمه‌ساختاریافته بودند و به شرکت‌کنندگان این اجازه داده شد که دیدگاه‌های شخصی خود را در مورد آنها بیان کنند.

ابزارهای گردآوری داده‌ها در این پژوهش شامل مصاحبه گروه کانونی، مصاحبه فردی، مصاحبه پیگیری و بررسی اسناد بودند.

- **مصاحبه گروه کانونی:** از مصاحبه گروه کانونی به این دلیل استفاده شد که پژوهشگر از تعامل میان مصاحبه‌شوندگان، احتمالاً بهترین اطلاعات را در هنگام مصاحبه دریافت می‌کند و این فرایند تعاملی به پژوهشگر و شرکت‌کنندگان اطلاعاتی مفیدتر می‌دهد.

جدول ۱. مشخصات شرکت‌کنندگان در مصاحبه گروه کانونی

شماره شرکت‌کننده	میزان تحصیلات	رشته تحصیلی	سن	سابقه تدریس	درصد پاسخگویی به سؤالات
اول	لیسانس	علوم تربیتی	۲۷	۵ سال	۹۰٪
دوم	فوق لیسانس	علوم تربیتی	۳۱	۳ سال	۱۰۰٪
سوم	فوق لیسانس	علوم تربیتی	۴۰	۷ سال	۱۰۰٪
چهارم	لیسانس	علوم تربیتی	۳۳	۴ سال	۱۰۰٪

- **مصاحبه‌های فردی:** فرایند مصاحبه‌های فردی به‌طور هدفمند با چهار مربی دیگر آغاز شد. پژوهشگر پس از بررسی‌های حاصل از مصاحبه اول با غنای اطلاعاتی بیشتری به طرح سؤالات مصاحبه دوم پرداخت و تعداد چهار سؤال دیگر در راستای اهداف پژوهش اضافه کرده و مجموعاً ۱۱ سؤال پژوهشی مطرح شده که این سؤالات به‌صورت باز- پاسخ و تعیین‌کننده دیدگاه مربیان نسبت به نوع و میزان مشارکت والدین و نگاه فرهنگی و اجتماعی حاکم بر فرایند آموزش بوده‌اند. سؤالات مصاحبه شش سؤال باز بودند که به‌منظور جلب پاسخ‌ها و تجربیات شخصی مربوط به

چارچوب اپشتاین (۱۹۹۵)، که برای مشارکت والدین طراحی شده بودند، در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفتند. سپس شرکت‌کنندگان به این شش سؤال باز که بر توصیف نمونه‌هایی از مشارکت والدین، بحث در مورد شناسایی موانع و ارائه راهکارهایی برای تأثیرگذاری بر مشارکت والدین متمرکز بود، به‌صورت نوشتاری پاسخ دادند و پژوهشگر جداگانه با هر کدام از آنها گفت‌وگو کرد. پس از دریافت پاسخها، برای درک بیشتر و رفع ابهام گفته‌های شرکت‌کنندگان، چکیده‌ای از صحبتها برای تأیید نهایی با آنها در میان گذاشته شد.

جدول ۲. مشخصات شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌های فردی

شماره شرکت‌کننده	میزان تحصیلات	رشته تحصیلی	سن	سابقه تدریس	درصد پاسخگویی به سؤالات
اول	لیسانس	علوم تربیتی	۳۰	۶ سال	٪۹۰
دوم	فوق‌لیسانس	علوم تربیتی	۲۸	۴ سال	٪۱۰۰
سوم	فوق‌لیسانس	علوم تربیتی	۳۵	۶ سال	٪۱۰۰
چهارم	لیسانس	علوم تربیتی	۲۹	۵ سال	٪۱۰۰

● **مصاحبه‌های پیگیری:** هر یک از شرکت‌کنندگان یک نسخه از متن پیاده‌شده را برای بررسی صحت و اعتبار اعضا دریافت کردند و پس از انجام این کار، مطالب در مدت دو روز به پژوهشگر بازگردانده شد. از سؤالات مصاحبه پیگیری برای «تشویق مصاحبه‌شوندگان و برای گسترش آنچه گفته بودند یا آنچه از نظر پژوهشگر برای پژوهش مهم بود» استفاده شد. بررسی مجدد اعضا و توصیفات غنی برای ارائه قابلیت اطمینان، اعتبار داده‌ها و افزایش اعتبار این مصاحبه‌ها استفاده شد.

● **بررسی اسناد:** داده‌های محرمانه شامل مدارکی از مجموعه جلسات اولیا و مربیان، دفتر حضور اولیا، درخواستهای کتبی و نامه‌های ردوبدل شده میان مربیان و اولیا درباره کیفیت بخشی به آموزش و تربیت کودکان، ورقه‌های امضا شده و عکسهای تهیه شده از فعالیتهای روزانه و چگونگی بازخوردهای آموزشی کلامی و تصویری به کودکان بودند. پژوهشگر تصاویر فعالیتهای اولیا و مربیان و فعالیتهای شورای مرکز را درباره افزایش میزان مشارکت اولیا و دفاتر ثبت حضور اولیا در جلسات تهیه کرد و رونوشتی از موارد لازم را به‌دست آورد. همچنین درباره شبکه‌های اجتماعی موجود و چگونگی فعالیت مربیان در آنها و تعامل اولیا از طریق اینترنت مطالبی تهیه و مورد بررسی قرار گرفت.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها متن مصاحبه‌ها به‌دقت بررسی شد تا کلید واژگان، موضوعات اصلی، رفتارها و باورهای شرکت‌کنندگان شناسایی شوند. به این ترتیب، فهرستی از دسته‌بندیهای کلی و

جزئی برای داده‌ها تهیه شد (جانسیک^۱، ۲۰۰۴). سپس با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی واحدهای اطلاعاتی سازماندهی و طبقه‌بندی شدند. همچنین، از بررسیهای غیرمستقیم مانند مجموعه جلسات اولیا و مربیان، دفتر حضور اولیا، درخواستهای کتبی و... برای ارائه شواهد عینی از نحوه عملکرد شرکت‌کنندگان در محیط آموزشی استفاده شد (هاچ^۲، ۲۰۰۲).

به‌منظور تعیین اعتبار و قابل اطمینان بودن داده‌های این پژوهش از سه راهبرد استفاده شد. راهبرد اول روش سه‌سوسازی بود که نتیجه‌گیری براساس چندین منبع اطلاعاتی تهیه شد. راهبرد دوم برای اعتبار داده‌ها، بررسی اعضا بود. این روش مهم‌ترین راه برای نادیده گرفتن سوءتعبیرات است؛ اینکه شرکت‌کنندگان چه می‌گویند و نظراتشان درباره موضوع خاصی چیست. سومین راهبرد مورد استفاده، توضیحات غنی است که این فرصت را ایجاد می‌کند تا مصاحبه‌شوندگان تجاربشان را به اشتراک بگذارند. راهبرد سوم پژوهشگر را ملزم ساخت که تعصباتش را درباره پژوهش روشن سازد. این خود بازتاب روایتی آشکار است که بسیار موردپسند خوانندگان قرار خواهد گرفت.

یافته‌های پژوهش

براساس این مطالعه، هشت مضمون از هشت شرکت‌کننده آشکار شد که در حیطه مسائل مربوط به مشارکت والدین بود؛ چهار مضمون با سؤال اول پژوهش (موانع مشارکت والدین) و چهار مضمون با سؤال دوم پژوهش (راهکارهای مشارکت والدین) مطابقت داشت. در ادامه براساس نوع طبقه‌بندی و کدگذاری مصاحبه‌ها به تفکیک هر سؤال و هر مضمون یافته‌ها ارائه خواهد شد.

جدول ۳. موانع و راهکارهای مشارکت والدین در فرایندهای یادگی - یادگیری از دیدگاه مربیان پیش‌دبستانی

موانع	۱. درک مفهوم مشارکت و مداخله والدین از نگاه مربیان
	۲. تعاملات اولیا و مربیان
	۳. انتظارات مربیان از اولیا
	۴. موانع مشارکت از نگاه مربیان
راهکارها	۱. آگاهی مربیان و والدین از اهمیت مشارکت
	۲. سطح سواد و آگاهی والدین از مسائل آموزشی
	۳. نوع روابط و مشارکت والدین
	۴. راه‌حلهایی برای بهبود مشارکت والدین

1. Janesick
2. Hatch

◆ سؤال اول: از دیدگاه مربیان مراکز پیش‌دبستانی موانع مشارکت والدین در فرایندهای یاددهی - یادگیری چیست؟

مضمون نخست، درک مفهوم مشارکت و مداخله والدین از نگاه مربیان: این مضمون درک مفهوم مشارکت والدین از نگاه مربیان بود که براساس نوع مصاحبه و سؤالات مرتبط با این مضمون و پاسخهای شرکت‌کنندگان فقط در گروه مصاحبه فردی ارائه شده است. پرسشهای مصاحبه فردی در زمینه مضمون نخست عبارت‌اند از:

- ✓ در چند جمله توضیح دهید که مشارکت والدین در مرکز پیش‌دبستانی برای شما به چه معناست؟
- ✓ مشارکت دادن والدین در فرایند آموزش در مرکز پیش‌دبستانی چقدر اهمیت دارد؟
- ✓ آیا می‌توانید چند نمونه از مواردی را که بیانگر مشارکت بالای والدین است، ارائه دهید؟

در ادامه برای هر سؤال، نمونه‌هایی از مصاحبه‌ها را آورده‌ایم. یکی از مربیان گروه فردی در پاسخ به سؤال نخست گفت: «مشارکت به معنای همکاری اولیا می‌باشد. در بیشتر مواقع تکالیف داده شده یا اطلاعاتی که شاگرد برای کلاسش باید به دست بیاورد، بدون همکاری والدین میسر نیست» (شرکت‌کننده شماره ۳).

◆ سؤال دوم از مضمون نخست: مشارکت دادن والدین در فرایند آموزش در مرکز پیش‌دبستانی چقدر اهمیت دارد؟

دو نفر از مربیان درباره سؤال دوم تأکید داشتند که مشارکت والدین امری «دوطرفه» است (شرکت‌کننده شماره ۲ و ۳). شرکت‌کننده شماره ۲ بیان داشت که: «والدین ضمن کمکهای مالی و آموزشی به مرکز از نظر روحی و روانی بر تربیت فرزندان نشان نیز اثرات مثبتی دارد. این شرکت‌کننده معتقد بود که حضور والدین در مرکز باعث می‌شود که کودکان احساس کنند برای والدین خود با اهمیت هستند.»

◆ سؤال سوم از مضمون نخست: آیا می‌توانید چند نمونه از مواردی را که بیانگر مشارکت بالای والدین است ارائه دهید؟

یکی از مربیان در مصاحبه فردی، نسبت به سؤال فوق پاسخ داد: «با فعالیت مستمر در انجام آزمایشهای علمی به کودکان کمک و وسایل آزمایش را برای آنها مهیا کنند، در جلسات چهره‌به‌چهره با مربی حضور فعال داشته باشند و برای برگزاری جشنها و اردوها داوطلبانه همکاری کنند» (شرکت‌کننده شماره ۳).

مضمون دوم، تعاملات اولیا و مربیان: این مضمون مربوط به میزان و چگونگی تعاملات اولیا و مربیان از نگاه مربیان بود که براساس نوع مصاحبه و سؤالات مرتبط به این مضمون و پاسخهای شرکت‌کنندگان فقط در گروه مصاحبه کانونی ارائه شد. پرسشهای مصاحبه گروه کانونی در زمینه

مضمون دوم عبارت‌اند از:

✓ پیشنهاد شما برای مشارکت والدین در مرکز پیش‌دبستانی چیست؟ (به والدین پیشنهاد می‌دهید در چه اموری از آموزش فرزند خود درگیر شوند).
 ✓ در روابط با اولیا و جلساتی که با حضور اولیا تشکیل می‌شود، چه چیزهایی را بیشتر می‌پسندید و چه چیزهایی را کمتر؟

بر اساس پاسخهای مربوط به سؤالات فوق آنچه مورد تأکید مریبان بود، میزان و چگونگی روابط میان آنها با اولیا و تعاملات اولیا با مرکز پیش‌دبستان بود که چند نمونه از این موارد را در متن برخی مصاحبه‌ها به صورت مستقیم مطرح خواهیم کرد.

یکی از مریبان گروه کانونی (شماره ۳) در پاسخ به پرسش دوم اظهار کرده است: «حضور فعال والدین را می‌پسندم، اما بحث بین والدین که در رابطه با مشکلات جزئی فرزندان با هم است را نمی‌پسندم؛ مثلاً دعوی فرزندان با هم سر مسائل کودکانه را که باعث برهم خوردن جلسه و باز خورد منفی به والدین می‌شود. والدینی که به هر دلیلی نتوانند در جلسات حضور پیدا کنند، می‌توانند در ساعات مشخص شده از طریق فضای مجازی با مریبی ارتباط برقرار کنند.»

● **مضمون سوم، انتظارات مریبان از اولیا:** این مضمون مربوط به میزان و چگونگی تعاملات اولیا و مریبان از نگاه مریبان بود که بر اساس نوع مصاحبه و سؤالات مرتبط به این مضمون مصاحبه و پاسخهای شرکت‌کنندگان در گروه مصاحبه کانونی ارائه خواهد شد. پرسش ذیل درباره این مضمون مطرح شد:

✓ انتظارات شما مریبان از والدین و رفع موانع مشارکت آنها در مراکز پیش‌دبستانی چیست؟
 یکی از شرکت‌کنندگان چنین بیان کرده است: «انتظار من این است که فقط نگاه خودشان را به فرایند آموزش و تربیت به روز کنند و در تعامل باشند» (شرکت‌کننده شماره ۳).

● **مضمون چهارم، موانع مشارکت از نگاه مریبان:** این مضمون مربوط به موانع مشارکت از نگاه مریبان بود. پرسش ذیل درباره این مضمون در گروه فردی مطرح شده است:

✓ از نظر شما، چه موانعی باعث عدم مشارکت والدین می‌شوند؟
 همچنین درباره این مضمون، پرسش زیر در گروه کانونی مطرح شده است:
 ✓ به نظر شما متغیرهای جمعیت‌شناختی مانند جنس، سن، تحصیلات و شغل والدین چه تأثیری در مشارکت آنها در تربیت فرزندشان دارد؟

دو نفر از مریبان (شماره ۲ و ۳) گروه فردی بر این باور بودند که برخی از مریبان نحوه ارتباط برقرار کردن با والدین را نمی‌دانند و با بی‌حوصلگی پاسخ والدین را می‌دهند یا به نظرات آنها توجه چندانی نمی‌کنند. شاغل بودن پدر و مادر، نداشتن زمان کافی و عدم ارتباط با مدیر و

مربی، مسائلی مانند اختلافات خانوادگی و اعتیاد از دیگر مواردی بود که شرکت‌کننده شماره دو بیان کرده است. مریبان شماره ۳ و ۴ نیز بر این باور بودند که کودکانی که مادران جوان و تحصیل‌کرده‌ای دارند، بهتر تکالیف خود را انجام می‌دهند و اولیا آنها بیشتر پیگیر مسائل آموزشی آنها هستند.

◆ **سؤال دوم:** از دیدگاه مریبان مراکز پیش‌دبستانی چه راهکارهایی برای رفع موانع مشارکت والدین در فرایندهای یاددهی - یادگیری وجود دارد؟

◉ **مضمون پنجم، آگاهی مریبان و والدین از اهمیت مشارکت:** این مضمون به میزان آگاهی مریبان و والدین از اهمیت مشارکت آنها می‌پردازد که در ادامه پرسش مربوط به این مضمون و پاسخهای شرکت‌کنندگان در مصاحبه آورده شده است.

✓ تفکر و عملکرد مریبان چگونه بر مشارکت والدین و پیشرفت نوآموزان تأثیر می‌گذارد؟

در این زمینه یکی از مریبان گفته است: «مریبی باید ادراکات خود را از مشارکت، برای والدین توضیح دهد و نگاه والدین به اهمیت مشارکت را جویا باشد. همچنین والدین باید نگرش سودمندی به آموزش داشته باشند و بدانند که دعوت مریبی از آنها برای مشارکت و شرکت در جلسات، هدفی است برای پیشرفت فرزندان آنها» (شرکت‌کننده شماره ۱).

◉ **مضمون ششم، سطح سواد و آگاهی والدین از مسائل آموزشی:** در ادامه پرسش مربوط به این مضمون و پاسخهای شرکت‌کنندگان در مصاحبه آورده شده است.

✓ از منظر مریبان سطح سواد والدین از مسائل آموزشی تا چه اندازه بر میزان مشارکت آنها تأثیر دارد؟

یکی از مریبان در گفت‌وگوی مصاحبه گروه کانونی درباره این مضمون بیان کرده است: «بنده معتقدم نوآموزی که والدین بی‌سواد دارد در یادگیری مانند نوآموزی است که پدر یا مادر ندارد» (شرکت‌کننده شماره ۲).

◉ **مضمون هفتم، نوع روابط و مشارکت والدین:** در ادامه پرسش مربوط به این مضمون و پاسخهای شرکت‌کنندگان در مصاحبه آورده شده است.

✓ آیا در مرکز آموزشی شما داشتن رابطه حسنه با والدین، در مشارکت آنها مؤثر است؟ چرا؟ توضیح دهید.

مریبی اول با هفت سال سابقه در تربیت کودکان در پاسخ به این پرسش بیان کرده است: «قطعاً مؤثر است؛ زیرا تنها در صورت ایجاد محیطی راحت و دوستانه است که والدین احساس امنیت خاطر کرده و با فراغ بال به امور مربوط به فرزند خویش می‌پردازند».

● مضمون هشتم، راهکارهایی برای بهبود مشارکت والدین:

✓ برخی از مواردی را که به والدین پیشنهاد می‌دهید تا آنها را به مشارکت وادارید، شرح دهید؟

✓ راهکار مناسب برای مشارکت والدین در مرکز پیش‌دبستانی چیست؟

در خصوص مضمون هشتم، دو سؤال بالا در فرایند مصاحبه‌های گروه کانونی و فردی مطرح گردید. در ادامه نمونه‌هایی از مصاحبهٔ مربیان آورده شده است. مربی اول از مصاحبهٔ گروه کانونی در پاسخ به پرسش اول گفته است: «پیشنهاد من این است که والدین اطلاعاتی در مورد ویژگیهای فرزند خود را به کادر مرکز ارائه دهند، تا شناخت بهتری جهت آموزش مؤثر شکل بگیرد. دیگر پیشنهاد من مشارکت در تدارک جشنها و مراسم مربوط به مدرسه است. همچنین، حفظ ارتباط مستمر با مربیان فرزند خود تا به صورت مداوم از روند رشد و موانع رشد او باخبر گردند و داشتن روحیهٔ نقدپذیری و عدم مقابله با مربیان هنگامی که عادات غلط فرزندان آنها را ذکر می‌کنند» (شرکت کننده شماره ۱).

راهکارهای مناسب در پاسخ به پرسش دوم از نظر مربی شماره ۴ این گونه بود: «توجیه کردن والدین در رابطه با مهم بودن مقطع پیش‌دبستانی و انتظاراتی که مرکز و مربی از آنها دارند؛ همچنین برگزاری جلسات متعدد با والدین و آگاه کردن والدین از وضعیت آموزش و سلامت فرزندشان».

● درک مربی، موانع و انتظارات برای مشارکت:

از شرکت کنندگان در مصاحبه‌های فردی پرسیده شد که چگونه درک مربی از والدین بر مشارکت والدین و پیشرفت نوآموزان تأثیر می‌گذارد. یکی از شرکت کنندگان اظهار داشته است «درک مربی در پیشرفت نوآموزان و مشارکت والدین کلیدی است». یکی از دیگر شرکت کنندگان اظهار داشته است «مربی باید باور داشته باشد که اولیا می‌توانند به او کمک کنند و درک کند که برای آموزش خود به همکاری و مشارکت والدین نیاز دارد». درک مربی بر اساس تجربیات مستقیم و شخصی او با والدین بود. پاسخهای شرکت کنندگان یک حس کلی عدم ارتباط بین مرکز پیش‌دبستانی و خانه را مشخص می‌کرد.

انتظارات مربی برای مشارکت والدین در هر دو گروه مصاحبه مورد بحث قرار گرفته است. برای پرسش نخست مصاحبهٔ کانونی، شرکت کنندگان پاسخ دادند که خواهان مشارکت بیشتر والدین در آموزش با مربی، کمک به تکالیف خانه، تهیه وسایل مورد نیاز و حضور بیشتر والدین در مرکزند. در پاسخ به پرسش چهارم، در مورد انتظار مرکز پیش‌دبستانی دربارهٔ مشارکت والدین، شرکت کنندگان بیان کردند که مرکز آنها همکاریهای لازم را انجام می‌دهد، اما معتقد بودند که والدین گاهی اوقات همکاریهای لازم را ندارند. آنها اغلب برای شرکت در جلسات اولیا و مربیان بهانه می‌آورند و بر سر زمان برگزاری جلسه با هم اختلاف دارند یا در برنامه‌های ارائه شده از سوی مرکز به طور فعال شرکت نمی‌کنند.

© ایجاد روابط مؤثر، راه‌حلها و منابع:

شرکت‌کنندگان موافق بودند که ایجاد روابط با والدین از راهکارهای مفید و اساسی برنامه مشارکت مؤثر والدین است. از نظر شرکت‌کنندگان جنبه‌های متعددی که می‌توانند بر ایجاد ارتباط میان والدین و مربیان تأثیر منفی بگذارد، عبارتند از: والدینی که بدون اطلاع قبلی در جلسات با مربیان حاضر می‌شوند؛ والدینی که در صحبت با مربیان احساس راحتی نمی‌کنند و هیچ نظری نمی‌دهند؛ مربیانی که به درستی با والدین رفتار نمی‌کنند و در نهایت مربیان یا والدینی که راههای ارتباطی خود را باز نمی‌گذارند.

علاوه بر این، شرکت‌کنندگان پیشنهاد کردند برنامه‌ها و جلساتی را که منابع ضروری برای راهنمایی والدین فراهم می‌کنند، بیشتر دنبال کنند. همچنین در مورد امکان ایجاد یک انجمن والدین بحث شد که به والدین در انجام دادن تکالیف کمک می‌کند و آموزشهای آن نه تنها برای مسائل مربوط به مرکز پیش‌دبستانی مورد استفاده قرار گیرد، بلکه برای مسائل خانه یا شخصی آنها نیز مفید باشد.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

پژوهش حاضر با روش کیفی به منظور بررسی تأثیر درک مربیان از موانع مشارکت والدین و شناسایی راهکارهای مناسب برای بهبود مشارکت والدین انجام شده است. مصاحبه گروه کانونی، پاسخهای مصاحبه فردی و پیگیری مصاحبه برای پاسخ به سؤالات پژوهش، مورد استفاده قرار گرفتند. از پاسخهای شرکت‌کنندگان از مصاحبه گروه کانونی و مصاحبه فردی هشت مضمون درباره سؤالات پژوهش حاصل شد. درباره سؤال نخست پژوهش که به واکاوی موانع مشارکت والدین در فرایندهای یاددهی - یادگیری از دیدگاه مربیان پرداخته بود، یافته‌های پژوهش نشان دادند که سطح نامناسب تحصیلی والدین، شاغل بودن آنها، والدینی که نظر خود را بیان نمی‌کنند، والدینی که مشکل مالی دارند، ارتباط ضعیف میان والدین و مربیان به طور خاص در زمینه شرکت در جلسات اولیا و مربیان و روابط توسعه نیافته که منجر به عدم مشارکت والدین می‌شود؛ از جمله موانع مشارکت والدین در آموزش فرزندان است. این یافته‌ها در چهار مضمون مورد بررسی قرار گرفتند که در ذیل به تبیین آنها پرداخته شده است.

تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها درباره مضمون نخست، مشارکت والدین به معنای درک عمیق آنها از آموزش فرزندان خود و مداخله کردن در امر تربیت آنهاست. این مداخله منجر به اثراتی مثبت در فرایند آموزش فرزندان آنها می‌شود. در تبیین یافته‌های حاضر همچنان که اپشتاین (۱۹۹۵) بیان می‌کند انجام دادن فعالیتهای داوطلبانه، شامل همه فعالیتهایی است که والدین در محیط مدرسه انجام می‌دهند و البته در مدارسی که برنامه فعال ساختن خانواده به طور جدی مورد تعقیب قرار می‌گیرد، معنا می‌یابد. در مورد مضمون تعاملات اولیا و مربیان، اپشتاین (۱۹۹۵) برقراری ارتباط با مدرسه را زمینه‌ساز

شکل‌گیری آگاهی بیشتر در مورد کودک می‌داند. در صورتی که بحث از تعامل باشد، تداعی کنار آمدن با یک مضمون یا شرایط، ارتباط دوجانبه و ارائه راهکارهای گروهی و تیمی در مورد وضعیت موجود برای تحقق‌پذیری اهدافی مطلوب و مشترک در ذهن ایجاد می‌شود. اینکه مضمون ما یادگیری است و طرفین ما کودکان، والدین، مربیان و جامعه است، یک تعامل را ایجاد می‌کند؛ بنابراین، مربیان در زمینه چگونگی فرایند مشارکت والدین مضمون تعامل را مطرح کرده‌اند.

در مورد مضمون انتظارات متقابل اولیا و مربیان یافته‌ها نشان دادند که والدین باید مطالعه علمی خود را به‌ویژه در زمینه مطالب روان‌شناسی تربیتی کودک افزایش دهند و از آموزشهای غیرعلمی پرهیز کنند و در صورت امکان برای انجام دادن چنین مواردی با مربی متخصص مشورت کنند. در این زمینه باید گفت والدینی که احساس مسئولیت کمتری در قبال فرزندان خود در مشارکت با مراکز آموزشی دارند، کمتر با آموزشگاه همکاری می‌کنند. علاوه بر این سطح آگاهی والدین از مسائل تربیتی و آموزشی نیز در نوع دیدگاه مؤثر است. آیا آنها مهارت و دانش کافی دارند که با جنبه‌های مختلف مشارکت والدین تعامل کنند یا خیر (حجت‌پناه و همکاران، ۱۳۹۴).

دیگر یافته‌های پژوهش نشان دادند که مربیان و تصورات والدین از خودشان می‌تواند یکی از موانع عدم مشارکت والدین باشد. به اعتقاد اسمریکا و کوهن - وگل (۲۰۰۱) عدم شرکت والدین، در امور مدرسه به دلیل عدم علاقه آنان به پیشرفت فرزندشان نیست، بلکه در این مورد عواملی مانند زمان، فاصله و کارهای روزمره دخالت دارند. همچنین آنها معتقدند که والدین طبقات اجتماعی - اقتصادی پایین به برقراری ارتباط با مدرسه گرایش دارند، اما چون فکر می‌کنند نقش آنها محدود است، کمتر خود را درگیر می‌کنند. به علاوه، بر اساس پاسخهای شرکت‌کنندگان به پرسش دوم می‌توان نتیجه گرفت که عواملی چون وضع مالی، شغل، سواد و ناآگاهی از وظایفی که به‌عهده دارند، سن و جنسیت تأثیری مستقیم بر فرایند آموزش و مشارکت والدین در جلسات دارند.

یکی دیگر از عواملی که از برقراری ارتباط صحیح و منطقی میان والدین و مربیان جلوگیری می‌کند، غیردوستانه بودن فضا در برخی از مراکز آموزشی است که به‌ناچار آن مرکز را به سازمانی منزوی، خشک و بی‌تحرک تبدیل می‌کند. همچنان که ساندلر^۱ (۱۹۹۷) بیان می‌کند اگر والدین از برخورد اولیا مدرسه راضی باشند و احساس کنند که به آنها ارزش داده می‌شود، برای رفع مشکلات فرزندانشان بیشتر مشارکت خواهند کرد. در این مراکز، جبهه‌های کوچک و بزرگی وجود دارد که از عدم اعتماد و بدبینی بین والدین و مربیانی حکایت می‌کند که در آنجا به سر می‌برند (میرکمالی، ۱۴۰۰). این یافته‌ها با نتایج پژوهش پاسیونه (۲۰۰۳) که نشان می‌دهد وضعیت اجتماعی - اقتصادی والدین در میزان مشارکت آنها تأثیر دارد، همراستاست. همچنین، یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش آدلر - بیدر و همکاران (۲۰۱۸) و یوکاس و همکاران (۲۰۱۹) همسوست. آدلر - بیدر و همکارانش (۲۰۱۸) در پژوهش خود دریافتند که

1. Sandler

هرچه سطح درآمد والدین افزایش یابد، میزان مشارکت آنان در امور مدارس بیشتر می‌شود.

درباره پرسش دوم پژوهش یافته‌ها نشان دادند که راه‌حلهای ارائه‌شده درباره موانع مشارکت، افزایش ارتباط مربیان با والدین، تشکیل جلسات و برگزاری کارگاهها و گزارش ماهیانه مربیان به والدین در جلسات اولیا و مربیان، دریافت انتقادات و پیشنهادهای والدین و تحقق یافتن خواسته‌های به‌حق آنها و مسئولیت‌پذیری والدین در قبال فرزندان خود بوده‌اند. این یافته‌ها همسوست با پژوهش فلچر^۱ و همکاران (۲۰۰۹) که نشان می‌دهند والدین به‌عنوان عامل اساسی برون‌سازمانی و مربیان به‌عنوان عوامل درون‌سازمانی، نقشی قابل توجه در پیشرفت تحصیلی کودکان دارند و بدون مشارکت فعال والدین، مدارس به اهداف حقیقی خود دست نمی‌یابند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند که آگاهی مربیان و والدین از اهمیت مشارکت می‌تواند نقشی تعیین‌کننده در میزان مشارکت والدین داشته باشد و با افزایش این آگاهی می‌توان میزان مشارکت والدین را افزایش داد. در تبیین یافته‌های حاضر پژوهش کریم‌زاده و ملک‌پورافشار (۱۳۹۹) اظهار کرده‌اند که هر قدر والدین در مسائل مدرسه فرزندان‌شان بیشتر مشارکت کنند، پیشرفت تحصیلی کودکان افزایش می‌یابد. بنابراین، تقویت مشارکت خانواده و مدرسه از پیش‌نیازهای یک برنامه مؤثر است. همچنین، عدم شناخت والدین از اهداف و کارکردهای مدرسه سدی در برابر ارتباط و همکاری میان خانواده و مدارس است که البته این در حالی است که حصول مشارکت واقعی منوط به آن است که خانواده‌ها در امور مدرسه درگیر شوند و مدرسه نیز در راستای برنامه‌های خود خانواده را به‌مثابه همراه و همیار ببیند (صیادی و همکاران، ۱۳۹۴). از این رو، می‌توان بیان کرد که مدارس می‌بایست راههای ارتباطی مناسب میان والدین و کارکنان مدارس ایجاد کنند. این ارتباطات می‌توانند فرصتهایی را برای کارکنان مدارس ایجاد کنند، به طوری که آنها می‌توانند سیاستها و برنامه‌ها خود را به والدین انتقال دهند. والدین نیز می‌توانند با استفاده از ارتباطات دوطرفه مدرسه/خانه و خانه/مدرسه، در مورد یادگیری فرزندان، مواد آموزشی و همچنین آگاهی از مراحل رشد آنها را دریافت کنند و بازخوردهای خود را درباره عملکرد کارکنان مدارس به آنها انتقال دهند.

به‌طور کلی مشارکت جدی خانواده و مدرسه مورد توجه متخصصان آموزش و پرورش و خانواده‌ها بوده است، اما گاهی عدم شناخت اولیا از اهداف و کارکردهای مدرسه سبب می‌شود که ارتباط و همکاری بین خانواده و مدرسه به درستی برقرار نشود. در حالی که مشارکت واقعی زمانی صورت می‌گیرد که خانواده در امور مدرسه درگیر شوند و مدرسه نیز خانواده را همراه و همیار خود ببیند. در مجموع بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که با به‌کارگیری دامنه‌ای از روشهای ارتباطیابی از جمله، آگهی، یادداشتهای، بنر، علائم، خبرنامه، تقویم ماهانه از رویدادهای مدرسه، وب‌سایت، پیامهای متنی، ایمیل، استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای برقراری ارتباط دوطرفه میان والدین و مربیان تقویت

1. Fletcher

شود. همچنین، پیشنهاد می‌شود که آموزش مربیان در جهت ارتقای فعالیتهای یادگیری در خانه که می‌تواند آنها را مجهز به اتخاذ راهکارهایی برای کمک به دانش‌آموزان و والدین برای ایجاد یک وضعیت مناسب در فعالیتهای یادگیری در خانه کند، مورد توجه قرار گیرد. در نهایت، باید گفت در پژوهش حاضر مصاحبه‌شوندگان مربیان دوره پیش‌دبستانی بودند که از دیدگاه خود موانع و راهکار مشارکت والدین را بیان کردند. این عدم استفاده از نظرات والدین از جمله محدودیتهای پژوهش حاضر است که پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آتی به آن توجه کنند. محدودیت دیگر این مطالعه این بود که یافته‌های این پژوهش مربوط به دوره پیش‌دبستانی است، بنابراین برای تعمیم نتایج به سایر دوره‌ها پیشنهاد می‌شود که پژوهشهایی متناسب با آن دوره‌ها انجام شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اشرفی‌نیا، فریبا؛ پورکمالی، پرنیا و زمانی زارچی، محمد صادق. (۱۴۰۱). چالش‌ها و راهبردهای مادران با فرزندان دبستان و پیش‌دستانی در دوران همه‌گیری کرونا. *رویش روانشناسی*، ۱۱ (۴)، ۱۱-۲۴.
 Dor: 20.1001.1.2383353.1401.11.4.14.7

بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۹۰). *روانشناسی نوجوانان*. تهران: انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
 بیرمی‌پور، علی و عسکری، یوسف. (۱۳۹۷). آموزش و پرورش شناختی در دوره پیش‌دستانی. *دهمین همایش ملی آموزش*، تهران، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
 حجت‌پناه، حسین؛ امانی، زهرا و احراری، عمادالدین. (۱۳۹۴). ارتباط خانه و مدرسه و چگونگی همکاری اولیا با معلمین. *سومین همایش ملی مدرسه فردا، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد چالوس*.
 دهدار، مجتبی. (۱۳۹۸). بررسی موانع تعامل خانه و مدرسه. *رشد آموزش مشاور مدرسه*، ۱۵ (۱)، ۵۸-۶۴.
 شایق، محمد؛ برزگر بفرویی، کاظم و رحیمی، محمد. (۱۴۰۰). نقش عوامل خانوادگی در پرورشگری کودکان پیش‌دستانی با واسطه‌گری مهارت‌های اجتماعی. *دوفصلنامه طلوع بهداشت یزد*، ۲۰ (۱)، ۲۸-۵۴.

Doi: 10.18502/tbj.v20i1.6183

شوکت پورلطفی، شهلا. (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی آموزش تعامل والد - کودک، درمان مبتنی بر دل‌بستگی و آموزش مهارت خودتنظیمی بر کنترل هیجان کودکان پیش‌دستانی. *دوفصلنامه تحقیقات روانشناختی*، ۱۴ (۴۱)، ۱۴-۳۰.
 شیربگی، ناصر؛ عزیز، نعمت‌اله؛ زبردست، محمدمجد و نصرتی، رقیه. (۱۳۹۱). رابطه خودکارآمدی با اثربخشی رهبری در بین مدیران دبیرستان‌های استان گیلان. *فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۳ (۴)، ۳۷-۴۹.
 صمدی، معصومه و رضایی، منیره. (۱۳۹۰). بررسی نقش تربیتی خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی از دیدگاه علم و دین. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۱۹ (۱۲)، ۹۵-۱۱۷.

صیادی، صادق؛ کاظم‌زاده، جعفرصادق و طباطبائی، سید حسین. (۱۳۹۴). پیش‌بینی رویکردهای مطالعه دانشجویان از طریق صفات شخصیت با واسطه‌گری اهداف پیشرفت. *پژوهش در نظامهای آموزشی*، ۹ (۲۸)، ۵۸-۳۱.
 Dor: 20.1001.1.23831324.1394.9.28.2.4

عباسی، مرضیه؛ مشهدی، علی؛ بیگدلی، ایمان‌الله و شهائیان، آمنه. (۱۴۰۱). بررسی ارتباط میان مقیاس درجه‌بندی والدین و تکالیف عملکردی کنش‌های اجرایی در کودکان پیش‌دستانی. *نشریه پرستاری کودکان*، ۸ (۳)، ۵۶-۶۸.
 DOI: 10.22034/JPEN.8.3.56

قاسم‌زاده، سوگند؛ افروز، غلامعلی؛ به‌پژوه، احمد و شکوهی‌یکتا، محسن. (۱۳۹۳). طراحی برنامه جامع غنی‌سازی روابط درون‌خانوادگی با تأکید بر مشارکت والدین در اصلاح مشکلات رفتاری فرزندان: پیش مطالعه پژوهشی. *توانمندسازی کودکان استثنایی*، ۵ (۲)، ۶۸۴۰۰.

کریم‌زاده، علی و ملک‌پورافشار، عزت‌اله. (۱۳۹۹). راهکارهای تربیت صحیح فرزندان. *هفتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی، روانشناسی و مشاوره ایران، تهران*.

محمدزاده، زهرا؛ خادمی اشکذری، ملوک و ابوالمعالی‌الحسینی، خدیجه. (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی آموزش فراهیجانی والدمحور و بازی درمانی خانواده‌محور بر کاهش رفتارهای مخل کودکان پیش‌دستانی. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی*، ۱۷ (۶۷)، ۲۳۹-۲۴۷.

Doi: 10.22034/jmpr.2022.15555

میرکمالی، سیدمحمد. (۱۴۰۰). *فرهنگ مدیریت آموزشی*. تهران: انتشارات یسپرون.
 وفادار، صداقت و جوان‌بخت اول، جعفر. (۱۳۸۳). *انجمن اولیا و مربیان: ساختار، وظایف و مسئولیت‌ها*. تهران: عابد.
 یک و نیم میلیون کودک راهی پیش‌دستانی شدند. (۱۴۰۱). *روزنامه ایران*، ۳۱ شهریور ماه، شماره ۸۰۱۱.
<https://36063511.khabarban.com/>

- Adler-Baeder, F., Garneau, C., Vaughn, B., McGill, J., Harcourt, K. T., Ketring, S., & Smith, T. (2018). The effects of mother participation in relationship education on coparenting, parenting, and child social competence: Modeling spillover effects for low-income minority preschool children. *Family Process*, 57(1), 113-130. <https://doi.org/10.1111/famp.12267>
- Baker, R., Thomas, S., Thomas, P. W., & Owens, M. (2007). Development of an emotional processing scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 62(2), 167-178. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2006.09.005>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2017). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701-712.
- Fletcher, A., Bonell, C., Sorhaindo, A., & Rhodes, T. (2009). Cannabis use and 'safe' identities in an inner-city school risk environment. *International Journal of Drug Policy*, 20(3), 244-250. doi: 10.1016/j.drugpo.2008.08.006
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Suny Press.
- Henderson, A. T. , & Mapp, K. L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school, family and community connections on student achievement. Annual synthesis 2002*. Austin, TX: National Center for Family and Community Connections with Schools, Southwest Educational Development Laboratory.
- Jabar, M. A. (2010). How do Japanese schools promote parental involvement?. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 2(1), 91-98.
- Janesick, V. (2004). *Stretching exercises for qualitative researchers* (2nd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Knopf, H. T., & Swick, K. J. (2007). How parents feel about their child's teacher/school: Implications for early childhood professionals. *Early Childhood Education Journal*, 34(4), 291-296. <https://doi.org/10.1007/s10643-006-0119-6>
- Merriam, S. B. (2002). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- National Association for the Education of Young Children. (2022a). *Strategies for increasing parent involvement in preschool*. <https://pccsoft.com/3-ways-to-increase-parental-engagement-in-early-childhood-education/>
- National Association for the Education of Young Children. (2022b). *The importance of parent involvement in preschool*. <https://www.himama.com/blog/why-parent-involvement-is-important-in-preschool/>
- Pacione, M. (2003). Urban environmental quality and human well-being: A social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 19-30. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00234-7](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00234-7)
- Sandler, T. (1997). *Global challenges: An approach to environmental, political, and economic problems*. Cambridge University Press.
- Smrekar, C. & Cohen-Vogel, L(2001).). The voice of parents: Rethinking the intersection of family and school. *Peabody Journal of Education*, 76(2), 75-100.
- Ucus, S., Garcia, A., Esterach, J., & Raikes, H. (2019). Predictors and behavioural outcomes of parental involvement among low-income families in elementary schools, United States. *Early Child Development and Care*, 189(9), 1425-1443. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1385609>
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Parental Cooperation with Preschools: Hurdles and Ways of Removing them according to a Group of Preschool Teachers

S. F. Moosavizaadeh¹ ◉ A. Beyramipoor, Ph.D.^{2*} ◉ G. Rahimidoost, Ph.D.² ◉ S. Echresh³

Abstract

Preschoolers seem to suffer from lack of parental cooperation, among other shortcomings and misconceptions. To discover some of the hurdles on the way of such a cooperation, and ways of reducing their impact, a group of 8 preschool teachers was carefully selected and extensively interviewed. In the respondents' opinions the problem is rooted in the perceived meaning and importance of cooperation as a concept that results in parental interventions and interactions rather than cooperation. Parental level of education and awareness of educational issues determine the quality of parental interactions, according to the respondents. To remedy these hurdles the interviewed preschool teachers suggest further communication through meetings and workshops with parents in order to improve their understanding of the role of preschool as well as their own responsibilities in regard to constructive cooperation in improving their children's progress.

Keywords: Parental cooperation, preschools, preschoolers, hurdles, learning process

Date Received: Jan. 10, 2024

Date Accepted: June 19, 2024

1. Master's graduate in Curriculum Planning, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.
2. Associate Professor, Department of Education, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author).
E-mail: a.beiramy@scu.ac.ir
2. Associate Professor, Department of Education, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.
3. Doctoral student in Educational Administration, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.